

שעור מורה מוריני הרב יהודה גנס שליט"א שבתות ויחי ושמות תשע"ו:

הערות בדיני יחוד

יחוד האם אסור מן התורה

- א. קידושין פ: "רמז ליחוד מן התורה מנין שנאמר כי יסיתך...", וכתב הרמב"ן¹ דאף שנקטה הגמ' בלשון "רמז" מכל מקום הוי דרשה גמורה (וכדמצינו כן בכמה מקומות, עיי"ש), ויחוד עם עריות אסור מן התורה, וכן מתבאר מדברי הרבה מן הראשונים². [רש"י ותו³ ורבינו יונה⁴ והרשב"א⁵ והמאירי⁶ הרמ"ה⁷ והרא"ש⁸ והריב"ש⁹ המגיד משנה¹⁰ החינוך¹¹ הטור¹² וש"ר].
- ב. אולם מדברי הסמ"ק נראה שיחוד אינו אסור אלא מדרבנן. [שמנה את איסור היחוד בכלל המצוות שנאסרו מדרבנן].
- ג. והרמב"ם כתב וז"ל: "ואיסור יחוד העריות מפי הקבלה", ודנו האחרונים בכוונתו, דמדברי הגר"א¹³ נראה לכאן שפירש בדבריו שאין היחוד אסור אלא מדרבנן, ומאידך בס' ארעא דרבנן [למהר"י אלגזין] כתב שגם לרמב"ם היחוד אסור מן התורה, אלא שמכיון שנאסר רק מהלל"מ או מדרשה שאינה מפורשת בתורה על כן כתב הרמב"ם שנאסר מפי הקבלה, ויתכן אולי לבאר אף בדעת הגר"א כן, ועיין בהערה¹⁴.
- ד. אולם העירוני¹⁵ מדברי הרמב"ם (פכ"ב מאי"ב ה"י) שכתב וז"ל "תינוקת מבת שלש ולמטה ותינוק מבן תשע ולמטה מותר להתייחד עמהן **שלא גזרו** אלא על יחוד אשה הראויה לביאה...", ולכאן מדבריו אלו מתבאר שכל איסור יחוד אינו אלא מדרבנן, (דאם איסורו מה"ת מה שייך לומר "שלא גזרו", הלא מיירי בגדול המתייחד, והוא מוזהר מן התורה).
- ה. ואמנם צ"ע לסוברים שיחוד אינו אסור אלא מדרבנן, מדברי הגמ' במס' עבודה זרה [דף לו:]: דאיתא שם להדיא ש"יחוד דאורייתא", הרי שיחוד אסור מן התורה.
- ו. אולם מצינו כדוגמתו לענין מלאכת חוה"מ דאיתא בגמ'¹⁶ שאיסורם מדאורייתא, ואעפ"כ לרבים מן הראשונים אינם אסורות אלא מדרבנן, ועל כרחך שעל איסור דרבנן שיש לו אסמכתא מן התורה שייך לומר שהוא אסור מן התורה, ועיין בהערה.

¹ בהשגותיו לספר המצוות שורש ג'.

² נעזרתי הרבה בס' דור המלקטים. (שי"ל ע"י חברת "נר גבריאל" בישיבת מיר).

³ שבת י"ג.

⁴ בחידושי סנהדרין דף ל"ז, וקצ"ע מדברי רבינו יונה בשע"ת ש"ג.

⁵ שו"ת הרשב"א ח"א סי' תקפ"ז.

⁶ קידושין פ:

⁷ יד רמ"ה קידושין פ"א:

⁸ קיצור הל' נדה הנדפס בסוף נדה. תו' הרא"ש קידושין פ"א:

⁹ סי' תכ"ה.

¹⁰ פרק כ"ב מאיסורי ביאה ה"ב.

¹¹ מצוה קפ"ח.

¹² אבן העזר ריש סי' כ"ב.

¹³ אה"ע סימן כ"ב ס"ק ד'.

¹⁴ די"ל דמש"כ הרמב"ם דלרמב"ם אין לוקים על יחוד משום דאין הדרשה אלא אסמכתא, כוונתו דמכיון דיחוד עיקרו הלל"מ, ואין הדרשה אלא רמז, בודאי שאין לוקים על הנלמד מהלל"מ, וי"ל שזהו גם כוונת הבית שמואל

שם ס"ק א', ועיין.

¹⁵ לזה העירני הרב י.א. סורובסקי שליט"א.

¹⁶ מועד קטן י"א:

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ז. אמנם עדין צ"ב, דשם בגמ' (במס' ע"ז) התבאר שא"א לומר שיחוד נאסר ע"י דוד ובית דינו, שהרי יחוד אסור מדאור', ואם נימא שאין הילפותא מקרא אלא מאסמכתא, א"כ מנלן שלא נאסר יחוד ע"י דוד, וצע"ג.

בגדר דין יחוד

- א. הנה בעיקר גדר דין יחוד מצינו פלוגתא בין החזו"א לבין האביעזרי. דהנה בגמ' בסוף קידושין¹⁷ אמרו "בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד", ופירש"י להלקות, ומבואר דס"ל דאף בבעלה בעיר נאמר איסור יחוד, אלא שאין לוקים עליו. ובתו' שם תמהו דבמעשה דרב ביבי שם מבואר דשרי לכתחילה, עיי"ש. וכתב באביעזרי¹⁸ לבאר שיחוד כיון שאסור מן התורה, הרי הוא איסור בעצמותו, גם במקום שאין חשש לעבירה, ולכן אף שבעלה בעיר ואימתה עליו ואין חשש לעבירה, מ"מ האיסור במקומו עומד, אלא לענין מלקות מרדות אין לוקין, שעיקר המלקות משום החשש לעבירה (וכן ביחוד דרבנן עם ב' נשים וכדו' שרי כשבעלה בעיר וכל כה"ג), וע"כ כתב רש"י שבעלה בעיר אינו פוטר אלא מציל ממלקות, אולם במעשה דרב ביבי שלא היה יחוד (שהרי רב ביבי היה בעליה והיא בבית), ורק היה חשש שמא יבואו ליחוד, כל שבעלה בעיר אין חשש כלל, עיי"ש.
- ב. והחזו"א בגליונותיו על האביעזרי תמה בתרתי: א] שמלשון הרמב"ם¹⁹ אסור להתייחד... שדבר זה גורם לגלות ערוה" מבוואר שהיחוד אינו אסור בעצם אלא סייג לעבירה. ב] שממה שמצינו שבנדה כל שבעל שרי להתייחד מכיון שיש היתר לאיסורו וכו', מבואר שכל שאין חשש לעבירה אין איסור יחוד, ועל כן כתב החזו"א שכל איסור יחוד מהותו הוא סייג לעבירה, ולא איסור עצמי.
- ג. ובאביעזרי השיב על השגתו השניה של החזו"א, שמכיון שיחוד נלמד מקרא ד"כי יסיתך אחיך בן אמך", א"כ כל שלא דמי לאם לא נלמד משם, ועל כן אף שהיחוד הוא איסור עצמי, מ"מ איכא פרכא דנדה לא דמיא לאם, ואינה למידה ממנה²⁰.
- ד. ולגבי השגתו הראשונה של החזו"א, לכאור' מלבד שאף אם כן היא שיטת הרמב"ם מצינו למימר דרש"י פליג, אולם ביותר מכך לסוברים דלרמב"ם יחוד אסור מדרבנן וכנ"ל, א"כ הרמב"ם כתב כן לשיטתו, אבל לשאר הראשונים דס"ל דיחוד דאור', שוב י"ל דהוי איסור עצמי, וכדברי האביעזרי.
- ה. ובס' חו"ב²¹ כתב בגדר היחוד צד שלישי, דבאמת אינו אסור אלא משום סייג לעבירה, אולם אינו דוקא סייג לג"ע ממש, אלא הוא סייג לא להביא לידי קרוב הדעת שתוכל לגרום בעבירה. (וביאר בזה סוגיא דפנימי וחיצון בקידושין פ"א, עיי"ש"ה).

האם נאמר דין יהרג ואל יעבור ביחוד

- א. נחלקו האחרונים, האם יחוד נחשב כאביזרייהו דגילוי עריות, ונאמר בו דינא דיהרג ואל יעבור או לא. (ועיין בהקדמת הספר דבר הלכה בשם הגר"ח"ק שליט"א ששמע מהגרי"מ גורדון זצ"ל ראש ישיבת לומז'א, שהגרי"ס זצ"ל אמר שאם היה מתברר לו בנסיעתו ברכבת שהוא באיסור יחוד היה קופץ מהחלון, ומאידך עיין שפת אמת שבת י"ג:, והאריכו בזה האחרונים, ואכ"מ).

¹⁷ דף פ"א.

¹⁸ סוף הלכות איסורי ביאה.

¹⁹ ריש פכ"ב מא"ב.

²⁰ וכתב שם שמה שחנן שפרסה אשתו נדה אסור עמה ביחוד, ברורו שאינו איסור דאור', ובאמת כן הסיק גם

החזו"א. (אבה"ע ל"ד)

²¹ סוף קידושין.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

- ב. ואולם לפי מה שכתבו הבי"י²² והש"ך²³ דאין דין יהרג ואל יעבור רק בדברים שאסורים מדאורייתא, אולם במה שלא נאסר אלא מדרבנן לא נאמר דינא דיהרג ואל יעבור פשוט שכל הנידון הוא לרוב הפוסקים הסוברין שיחוד אסור מן התורה, אולם לסוברים שאין היחוד אסור אלא מדרבנן פשוט שלא נאמר בו דינא דיהרג ואל יעבור²⁴.
- ג. אולם בעיקר הדבר צ"ע בזה, דהנה באיסור קריבה לעריות מצינו ב' ענינים: א] סייג לעבירה, ב] שהקריבה הינה איסור גילוי עריות מצד עצמו, וכמבואר בחי' הרמב"ן (שבת י"ג) ובהשגותיו לספר המצוות²⁵, (וכמו שהאריך בזה במסילת ישרים פרק י"א), ומעתה יש לחקור, האם הדין שנאמר שבאביזרייהו דג"ע יהרג ואל יעבור הוא משום הסייג לעבירה שנאמר בהם, או משום האיסור העצמי שבהם.
- ד. והנה מלבד מה שבפשטות נראה מסברא שדין "יהרג ואל יעבור" לא נאמר באיסור האסור משום סייג, אלא בדבר האסור מצד עצמו, כן מבואר להדיא בדברי המאור והמלחמות סוף פרק בן בורר ומרה, שכתבו על הא דהעלה לכו טינא שדינו למות ואל לעבור משום דמיתהני מעבירה, עיי"ש, [וכן נראה להוכיח קצת שכן הוא משיטת רבינו יונה²⁶ והתו'²⁷ שחובה למסור את הנפש ולא להלכין פנים, וביאר רבינו יונה דהיינו משום שהלכנת פנים היא מכלל אביזרייהו דרציחה, והנה הלא פשוט שהלכנת פנים אינה סייג לרציחה, אלא מצד עצמה חשיבא מעין רציחה (דאזיל סומקא ואתי חיורא והצער הגדול שיש בה וכדכתב רבינו יונה שם), ומוכח א"כ דזהו הגדר דדין 'אביזרייהו' שהוא בדברים שיש בהם מעין העבירה, ולא בדברים שבאו כסייג לעבירה].
- ה. ולפי"ז נראה לכאור' דיחוד אין דינו ביהרג ואל יעבור, דלא מיבעיא לשיטת החזו"א שכל גדר יחוד הוא סייג לעבירה ולא איסור עצמי וכנ"ל, דבודאי אין חובה למסור את הנפש, אולם גם לאביעזרי לכאור' אין שם איסור גילוי עריות עליו, אלא הוא איסור חדש, ולא מצינו שעליו חובה למסור את הנפש, ועיינן.

בדין יחוד בחיבי לאוין

- א. התבאר לעיל שלרוב הדיעות יחוד עם ערוה אסור מן התורה וכפשטות דברי הגמ', ועדין צ"ע בדין יחוד עם אשה שאסורה עליו באיסור לאו, האם איסור היחוד הוא מן התורה או מדרבנן.
- ב. והנה בבית שמואל²⁸ כתב בשם הפרישה דגם בכה"ג אסור היחוד מן התורה, ועיי"ש בפרישה שמקורו ממה שאמרו בגמ' ובפוסקים דיחוד עם פנויה [שאינה ערוה] אינו אסור אלא מדרבנן, ומשמע שדוקא פנויה אינה אסורה מה"ת, אולם כל שמעליה אסור מה"ת, עיי"ש.
- ג. ובעניי לא הבנתי את ראייתו, דאדרבה נידוק להיפך ממה שנאמר בגמ' ובפוסקים שיחוד עם א"א וערוה אסור מן התורה, הרי שדוקא עם עריות נאסר היחוד מה"ת, וצ"ע²⁹.

²² יו"ד סו"ס קצ"ה.

²³ יו"ד ריש סו"ק קנ"ז ס"ק י'.

²⁴ אולם יש הסוברים שאף באיסור דרבנן אמרי יהרג ואל יעבור אם הם אביזרייהו דג"ע, וכמש"כ בפת"ש שם קנ"ז בשם הנוב"י, עיי"ש. (ולכאור' כן הוא בהכרח לשיטת הרמב"ן דצידד דאיסור קריבה דרבנן, ומ"מ כתב בפ' סורר דחובה ליהרג, וכדמוכח מהא דהעלה לבו טינא.

²⁵ מצות ל"ת שנ"ג.

²⁶ אבות פרק ד' משנה ד'.

²⁷ סוטה י'.

²⁸ אבן העזר סימן כ"ב ס"ק א'.

²⁹ וע"ע באביעזרי סוף הל' איסורי ביאה שתמה על דברי הפרישה.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

- ד. ובחזון איש³⁰ הוכיח כדברי הפרישה מדברי הגמ' בסוטה [ז.] דמצריכי' קרא שמותר לבעל להביא את הסוטה לירושלים [בלא ליווי] והוא נאמן עליה, הרי שלולא דילפי' מקרא להתיר לו את היחוד עמה היה נאסר להתייחד עמה, אף שאינה אסורה לו באיסור כרת, עיי"ש.
- ה. ולפי דבריו מוכח דכל יחוד אסור מה"ת, דאם כל יחוד [אפי' עם ערוה] אסור מדרבנן [וכדעת הסמ"ק], מהיכי תיתי להצריך קרא להתיר יחוד עם סוטה, וצ"ע א"כ מדברי הגמ' בסוטה על הסמ"ק [וההולכים בשיטתו בדעת הרמב"ם] הסובר שאין היחוד אסור מן התורה.
- ו. ולכא' יש לדון קצת בראיתו, דשמא הא דמצריכי' קרא אינו להתיר איסור יחוד, אלא שאם לא היה נאמן עליה לא היה מותר למחוק את המגילה ולהקריב את מנחתה, דשמא אינו מנוקה מעוון, ועיי"ן.
- ז. עוד יש לדון דשמא אף אם בשאר חייבי לאוין אין איסור יחוד מה"ת, שמא קס"ד דשאני סוטה ד"טומאה כתיב בה כעריות³¹, והו"א דחמירא כערוה, ועיי"ן³².
- ח. ובהגהות שער המלך נחלק על הפרישה וכתב דיחוד עם חייבי לאוין אינו אסור מה"ת, וראיתו מדין יחוד עם פנויה שאינו אסור אלא מגזירת דוד [וכמו שאמרו בע"ז שם], והלא לשיטת הרמב"ם שבכל ביאת זנות עובר משום "לא תהיה קדשה מבנות ישראל", הרי כל פנויה אסורה באיסור לאו, ויאסר א"כ היחוד עימה מן התורה, וע"כ שעל חייבי לאוין אין איסור מה"ת.
- ט. ואמנם כל ראיתו אינה אלא לסוברים בדעת הרמב"ם שבכל ביאת זנות יש לאו ד"לא תהיה קדשה", אולם למה שהכריחו הכס"מ והגר"א שלא כתב כן הרמב"ם אלא במיוחדת לזנות, נדחתה הראיה הנ"ל. (ועיי"ן פירוש המשניות בסנהדרין ולכאורה מפורש שם כשיטתם).
- י. ולכאורה אפשר להוכיח עוד כשיטת ההגהות שעה"מ הנ"ל מדין יחוד עם נכרית, דמבואר בסוגיא בע"ז שם דאינה אלא מגזירת י"ח דבר³³ [וקילא אף מיחוד עם פנויה ישראלית שנאסרה ע"י דוד ובית דינו, דשאני נכרית דא"א לבוא לעולם לידי ערוה³⁴], ולרבים מן הראשונים³⁵ אסורה מן התורה ויש בה אף כרת מדברי קבלה ודינה ביהרג ואל יעבור, וע"כ דמכיון דאין בה כרת מפורש בתורה אין בה איסור יחוד מן התורה, ולכאורה כ"ש בחייבי לאוין.

³⁰ אה"ע סוף סי' ל"ד.

³¹ יבמות י"א, ואף שאמרו שם שאין זה אלא בסוטה ודאי ולא בסוטה ספק, מ"מ להחמיר ודאי חיישי' שמא נטמאה ודינה כעריות, וכמ"ש התו' שם, עיי"ש ודו"ה.

³² עוד העירו הלומדים, דשמא לאחר שהותר היחוד מה"ת בסוטה, שוב נילף מינה להתיר את היחוד בכל חייבי לאוין, ועיי"ן.

³³ ואגב, הסתפקתי בדין יחוד פנויה ישראלית עם גוי, אם נאסרה בגזירת י"ח דבר או בגזירת דוד, ולא מצאתי בזה לע"ע דבר מפורש.

(ולכא' הדבר תלוי אם נדה הנבעלת לגוי חייבת בכרת, ועיי"ן מהרש"א בחי' אגדות מגילה סוף פ"ק ובס' מנות הלוי דפשיטא להן דמוזהרת, ולפי"ז פשוט דאסורה מגזירת דוד.

³⁴ וכדביאר בפרישה אה"ע"ז ריש סי' כ"ב.

³⁵ כ"כ בחי' הר"ן בסנהדרין פ"ב בדרך השניה, וכן נראה להדיא מדברי רבינו יונה בשע"ת ש"ג סי' קל"ג, וכן נראה מדברי הרמב"ם הל' אי"ב פ"ב הלכה ו' שכתב וז"ל "לא פגעו בו קנאים ולא הלקוהו ב"ד הרי עונשו מפורש בדברי קבלה שהוא בכרת...", ולכא' כוונתו למה שפירש לעיל מיניה שבפארסיה פוגעים בו קנאים ובצנעא לוקה, ועל תרוייהו כתב שיש כרת, עיי"ש.

ובזה אתו שפיר דברי הש"ך יו"ד סי' קנ"ז ס"ק י"א שכתב בשם הנימוק"י שאף על ביאת גויה בצניעא חובה למסור הנפש, ובנוב"י (תנינא אה"ע סי' ק"ג, הובא בפת"ש שם) תמה שהלא בצניעא שלא בדרך חתנות אין איסורה מה"ת, ולהנ"ל א"ש דס"ל לנימוק"י והש"ך ככל הנהו רבנותא שאיסורא מה"ת, וגזירת ב"ד של חשמונאי דנשג"א ונשג"ז אינה אלא לענין מלקות.